

Тамара ДОМАРАЦЬКА,
здобувачка 1 курсу другого (магістерського) РВО спеціальності 014
Середня освіта, спеціалізації 014.03 Історія Херсонського державного
університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Бойков О.Ю., к.іст.н., доцент

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ (2014–2022): ПРИЧИНИ, ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ ТА НАСЛІДКИ

***Анотація.** У статті проаналізовано причини, передумови, початковий етап та наслідки агресії Російської Федерації проти України, що розпочалась у 2014 році. Особливу увагу приділено гібридному характеру війни, історичним чинникам, політиці інформаційного впливу та спротиву українського суспільства. Авторка спирається на сучасні дослідження українських науковців і свідчення очевидців для поглибленого розуміння причин і механізмів конфлікту.*

***Ключові слова:** гібридна війна, окупація та подальша анексія Криму, російська агресія, Революція Гідності, національна пам'ять, безпека.*

Після розпаду Радянського Союзу Україна стала об'єктом стратегічного інтересу з боку Російської Федерації, яка розглядала її як частину власної зони впливу. Як зазначає П.Гай-Нижник, Кремль з перших років української незалежності не відмовився від планів ревізії пострадянського простору, тобто перегляду результатів розпаду СРСР із метою поступового повернення контролю над ключовими його елементами – серед яких Україна посідала центральне місце [6, с. 18].

Росія активно використовувала політичні, економічні та гуманітарні інструменти впливу: підтримувала проросійські сили в українському політикумі, здійснювала тиск через енергетичні ресурси, формувала в суспільстві образ «братнього народу» через культурні наративи й релігійні зв'язки. І.Бондар у своїй роботі підкреслює важливість освітньої політики

як інструменту формування національної ідентичності, що стало одним із полів боротьби між проросійським і проєвропейським векторами [3, с. 25].

Ключовим моментом, що став каталізатором агресії, була Революція Гідності 2013–2014 років. Згідно з дослідженням, оприлюдненим Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського, Революція Гідності стала не лише поворотним моментом у новітній історії України, але й символом остаточного вибору українського народу на користь демократичних цінностей, верховенства права та європейської цивілізаційної моделі розвитку [1]. Вона засвідчила зрілість громадянського суспільства й його рішучість чинити спротив спробам реставрації авторитаризму та зовнішньому впливу.

Успіх протестного руху, який завершився усуненням проросійського режиму Віктора Януковича, викликав глибоке занепокоєння в керівництва Російської Федерації. Стрімка зміна зовнішньополітичного курсу України, орієнтація на євроінтеграцію та посилення національної ідентичності сприймалися Кремлем як пряма загроза власним геополітичним інтересам.

У відповідь на ці трансформації Москва вдалася до агресивних дій, що розпочалися з окупації та подальшої анексії Автономної Республіки Крим у лютому – березні 2014 року, а згодом – із дестабілізації ситуації на сході України, зокрема в регіоні Донбасу. Цей етап характеризувався розгортанням гібридної війни із залученням незаконних збройних формувань, спецслужб, масштабних пропагандистських кампаній і економічного тиску.

Гібридний характер конфлікту є однією з найхарактерніших рис сучасної російсько-української війни. Аналітики Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського визначають гібридну війну як поєднання військових, економічних, інформаційних, політичних та кіберінструментів, які Росія послідовно використовує для досягнення стратегічних цілей без формального оголошення війни [1]. Своєю чергою, О.Горун акцентує на критичній ролі інформаційної безпеки, підкреслюючи масштабність

російської пропагандистської кампанії – особливо в контексті псевдоісторичних наративів та дезінформації, спрямованої на населення окупованих територій [7, с. 117].

Окупація та подальша анексія Криму у 2014 році стала безпрецедентним випадком порушення норм міжнародного права в Європі у XXI столітті. За даними Українського інституту національної пам'яті, процес окупації супроводжувався системними порушеннями прав людини, репресіями проти українців і кримських татар, а також насильницькою русифікацією півострова [2]. Свідчення очевидців, зібрані у виданні *«Люди "сірої зони"»*, розкривають трагічну реальність життя під окупацією і демонструють, як інформаційна та фізична ізоляція використовувалися як інструмент контролю над населенням [2, с. 15–27].

Суперечності між офіційною політикою Росії та нормами міжнародного права стали предметом численних міжнародних дискусій. Західні країни, попри запровадження санкцій, не змогли забезпечити відновлення територіальної цілісності України. П.Гай-Нижник підкреслює, що відсутність належної реакції світової спільноти після анексії Криму стала передумовою для подальшої ескалації насильства на сході України [6, с. 278].

Водночас російська агресія сприяла зміцненню української національної ідентичності. Як зазначає В.Власов [5], суспільство переосмислило ключові аспекти історичної пам'яті – зокрема роль УНР, визвольних змагань, руху опору – що, у свою чергу, вплинуло на формування нової освітньої та культурної політики. Ще до початку війни Н.Венцова наголошувала на важливості критичного осмислення історичних постатей – і ця методика стала особливо актуальною в умовах інформаційного спротиву та зміцнення патріотизму [4, с. 43].

Таким чином, агресія росії проти України має не лише безпосередні, але й глибокі історичні, культурні та геополітичні корені, що визначають її складність і багатовимірний характер. Окрім реакції Кремля на

внутрішньополітичні зміни в Україні, що мали на меті наближення до європейської цивілізаційної моделі, цей конфлікт є частиною більшого стратегічного проєкту росії, спрямованого на ревізію міжнародного порядку та відновлення свого домінування в пострадянському просторі. Використання гібридних методів – від анексії Криму до ведення неоголошеної війни на Донбасі – дозволяє росії маніпулювати міжнародними нормами, не порушуючи формальних обмежень, але водночас створюючи для України ситуацію, де йдеться не тільки про захист суверенітету, але й про збереження національної ідентичності та стабільності.

Аналіз сучасних досліджень свідчить, що цей конфлікт зачіпає не тільки безпеку України, але й глобальні питання, такі як порушення норм міжнародного права, особливо стосовно територіальної цілісності, а також інтерпретації історичної спадщини та колективної пам'яті народів Східної Європи. Важливим аспектом є й боротьба за ідентичність, де для України ставить питання самовизначення, незалежності та відокремлення від впливу держави-агресора, яка намагається нав'язати свою інтерпретацію історії та політики.

Попри величезні людські, економічні та соціальні втрати, Україна змогла не лише зберегти свою державність, але й стійко протистояти зовнішній агресії. Це стало можливим завдяки мобілізації національних ресурсів, патріотизму та міжнародній підтримці, зокрема від Європейського Союзу та НАТО. Крім того, боротьба за незалежність сприяла зміцненню суб'єктності України на міжнародній арені, надаючи їй можливість більш чітко визначити свій геополітичний курс на європейську інтеграцію, що є важливим кроком для подальшого розвитку країни.

Протистояння України збройній російській агресії також стало важливим етапом у формуванні нових геополітичних реалій у Східній Європі та світі загалом, викликавши переосмислення ролі міжнародних інституцій, таких як ООН, ОБСЄ, та реформування підходів до безпеки в

Європі. Враховуючи ці фактори, можна зробити висновок, що агресія Росії проти України — це не тільки війна між двома державами, а й масштабний виклик для всього міжнародного співтовариства, який вимагає нових стратегій і підходів до забезпечення миру та безпеки в глобальному вимірі.

Список використаних джерел:

1. Анатомія російсько-українського конфлікту (2014–2022 рр.) в епоху гібридних війн. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5937>
2. Андрієвська А., Халімон О. (ред.). Люди «сірої зони»: Свідки російської анексії Криму 2014 року. Київ: Український інститут національної пам'яті, 2018. URL: <https://library-service.com.ua:8443/kvdbuy/DocumentDescription?docid=KvDBUY.BibRecord.201111>
3. Бондар І. Проектна діяльність учнів на уроках історії відповідно концепції Нової української школи. Теорія та методика навчання суспільних дисциплін. 2023. Вип. 11. С. 24–27.
4. Венцова Н.О. Вивчення історичних постатей на уроках історії України в 7 класі. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 127 с.
5. Власов В. Історія України (рівень стандарту): підручник для 11 класів закладів загальної середньої освіти. 2019. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1260-istoriya-ukrainy-11-klas-vlasov.html>
6. Гай-Нижник П. П. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики : монографія / наук. ред. Залізняк Л.Л.. Київ: «МП Леся», 2016. 586 с.
7. Горун О. Протидія ворожій медіа-пропаганді в умовах правового режиму військового стану в Україні. Інформація і право. 2023. № 1 (44). С. 116–128. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/287772>